

Pavuša Vežić

Ulica Špire Brusine 11
HR - 23000 Zadar

Kratko priopćenje / Short communication

Primljen / Received: 20. 10. 2020.

Prihvaćen / Accepted: 15. 11. 2020.

UDK / UDC: 72.033:726:27-523.42](497.581.1Zadar)

DOI: 10.15291/ars.3198

Crtica za crkvicu: Sv. Nikola u vali Dražanica ispred Zadra

A Note on a Church: St Nicholas
in the Bay of Dražanica, Zadar

SAŽETAK

Članak govori o crkvi Sv. Nikole u vali Dražanica ispred gradske luke u Zadru. O njoj svjedoči povijesni izvor iz 14. stoljeća i fotografija snimljena početkom 20. stoljeća. U arhivskome izvoru zapisanom 3. svibnja 1383. godine zabilježeno je da će majstor Marko pokojnoga Marka popraviti crkvu Sv. Nikole u Dražanici, *ecclesiam s. Nicolai ad Drachssiničam*. Crkva je unekoliko starija, a nalazila se na ulazu u valu uza samo more. Snimljena je 1912. ili 1913. godine. Tada se još čuvala u prostoru, premda u ruševnome stanju. Odlike arhitekture upućuju na srednjovjekovno razdoblje. Ipak, nije poznato kada je izgrađena, kao ni kada je posve razorena.

Ključne riječi: arhivski izvor, uvala, crkva, fotografija

ABSTRACT

The paper focuses on the church of St Nicholas in the Bay of Dražanica near the city harbour of Zadar. It is attested in a historical source from the 14th century and a photograph taken early in the 20th century. The archival source from May 3, 1383 records that Master Mark, son of the late Mark, was to repair the church of St Nicholas in Dražanica, *ecclesiam s. Nicolai ad Drachssiničam*. The church is older than that, and was located at the entrance to the bay next to the sea. It was photographed in 1912 or 1913. At that time, it was still standing, although in a dilapidated condition. Its architectural features indicate that it was from the medieval period. However, it is not known when it was built or when it was completely demolished.

Keywords: archival source, bay, church, photograph

1.
Uvala maestra i crkva
Sv. Dimitrija, isječak iz plana
Zadar s okolišem (izvor: IVO
PETRICIOLI /bilj. 1, 1999./, 52)

Bay of Maestral and the church of St
Demetrius, excerpt from the Map of
Zadar and Its Surroundings

2.
Plan Zadar s okolišem iz 1765.
godine (izvor: IVO PETRICIOLI
/bilj. 1, 1999./, 52-53)

Map of Zadar and Its Surroundings
from 1765

U Zadru se od Puntamike do gradske luke nižu malene vale. U arhivskoj građi o njihovim imenima svjedoče i ona zapisana na starim geografskim kartama. Veliki broj takvih proučavanjem je sabrao te opisao i objavio Ivo Petricioli.¹ Dražanica, u izvorima pisana kao *Drachssiniča*, prva je u slijedu tih malih zatona. Druga u nizu je Uvala maestra, na povijesnim kartama bilježena kao *Valle de maestro* (nekada *maistro*). Za njom je treća već u luci, Vrulja ili Brodarica (u izvorima *Barcaneum*), a na kartama zapisivana različitim imenima: *Valle de la Contessa*, ili *Valle del N. H. Conte*, ili samo *Valle Conte*, ili pak *Valle di Bora*. Četvrta je odavno zatrpana, a bila je bilježena kao: *Valle di poveri*, ili *Valle de Leprosi* (Uvala gubavaca). Uvala Jazine na samome kraju gradske luke na nekim je planovima zapisana kao *Valle degli Orti*. (Lijepi naziv: Uvala vrtova. U starini njih je zaista mnogo bilo uokolo dna gradske luke.)

Naravno, na kartama su se potkradale i greške s nazivima, zapravo zamjene imena i prostora. Tako na planu iz 1764. godine, čuvanom u Veneciji u *Museo Correr*, ime *Val Drajenizza* upisano je na mjestu uvale Vrulja, odnosno Brodarica, jednako kao i na planu iz 1774. godine. Pohranjen je u Beču u *Kriegsarchiv*.² Pritom karta iz 1772. godine tu valu naziva imenom susjedne *Valle di Maistro*.³ Ivo Petricioli zabunom je Uvalu maestra nazvao imenom *Drachssiniča*.⁴

Uza sve te malene zatone nalazile su se i crkve koje su ih na svoj način obilježile. Tako na predjelu Relja i danas stoji crkva Sv. Ivana Krstitelja. Nekada je do nje znatno bliže sezalo more te se nalazila u dnu vale, *in capite uallis portus Jadre*. Vala je po

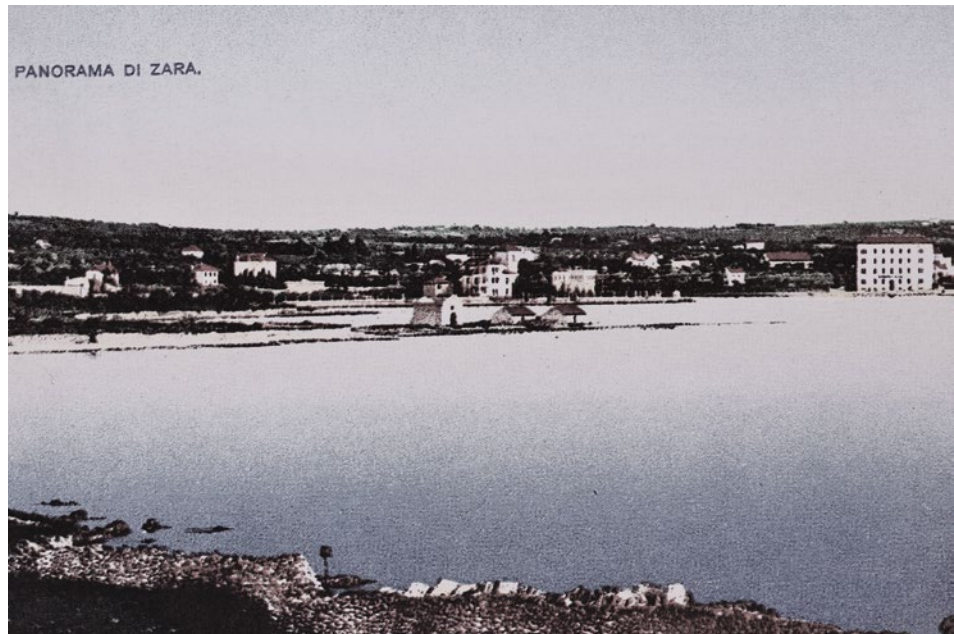

njoj katkada i nazivana *Ualle Sancti Iohannis*.⁵ Nažalost, ostalih crkava pred valama više nema. Jedna od njih bila je uz *Valle di poveri* (ili *de Leprosi*), tamo gdje je danas Veslački klub. Tu je nasuprot luci bila crkva Sv. Ivana Evanđelista, *ultra portum Iadrae super qui edificata est ecclesia Santi Iohannis Evangelista*.⁶ Na samome rtu uz uvalu Vrulja, tamo gdje je danas Marina i njezino istezalište, bila je crkva Sv. Jakova.⁷ Pored Uvale maestra pak također se nalazila crkva. Zabilježena je na planu iz 1765. godine koji je pohranjen u Veneciji, u biblioteci *Museo Correr*. Obilježava je i maleni crtež, zapravo obris jednobrodne crkve s oblom apsidom te uz njega natpis *Chiesa S. Dimitrio*.⁸ Ivo Petricioli zabunom ju je protumačio kao crkvu Sv. Nikole, vjerujući da je Uvala maestra zapravo ona *Drachssiniča* zapisana u arhivskoj građi. Pisani izvor s kraja 14. stoljeća zaista s njom povezuje crkvu posvećenu sv. Nikoli. Naime, 3. svibnja 1383. godine majstor Marko pokojnoga Marka obavezao se popraviti crkvu u Dražanici, *ecclesiam s. Nicolai ad Drachssiničam*. Taj podatak u prijepisima arhivske građe zabilježio je Giuseppe Praga. Tu ga je zamijetio i potom uputio na njega Ivo Petricioli.⁹ Konačno, negdje uz more sučelice Gradu, *ultra portum*, bila je i crkva Sv. Petra.¹⁰ Nije poznato поближе gdje se točno nalazila. (sl. 1, 2)

Emil Hilje, koji se već dugo bavi istraživanjem i proučavanjem arhivalija pohranjenih u Državnome arhivu u Zadru, pronašao je ispravu o crkvi Sv. Nikole, ali i niz podataka o ostalim navedenim crkvama. Kolegijalno mi je ustupio prijepis dokumenta i spomenutih podataka, kao i mogućnost da ih objavim. Zahvaljujem Emilu na susretljivoj suradnji.

3.
Razglednica s crkvom Sv. Nikole
ispred uvale Dražanica, 1914.
godina (izvor: ABDULAH
SEFEROVIĆ /bilj. 13/)

Postcard with the church of
St Nicholas in the bay of Dražanica,
1914

U ispravi o crkvi Sv. Nikole majstor Marko pokojnoga Marka obavezao se ple-
miću Barnolu Drecchiji izvesti različite poslove: izraditi vrata i pokriti crkvu ku-
pama, obijeliti je iznutra i izvana, izraditi vijenac i pokriti kupama, izraditi oltar i
napraviti zvonik sličan onomu na crkvi Sv. Jakova i Filipa i u svemu je učiniti slič-
nom rečenoj crkvi. (... *facere portas ea quadratas, coperire ecclesiam cuppis, deal-
bare et suffernare inter et extra, facere grondalis et coperire cupam et facere altare et
facere campanile quemadmodum est campanile ecclesie Sancti Iacobi et Filippi ultra
portum et omnia premissa facere similiter dicte ecclesie Sancti Iacobi et Filippi ultra
portum* ...) Iz navoda se dade pretpostaviti da je crkva Sv. Nikole otprije postojala,
ali da ju je 1385. godine trebalo popraviti, na što je uputio već Ivo Petricioli.

Uvala Dražanica, zapisana u toj ispravi kao *Drachssiniça*, susjedna je vala uz
Uvalu maestrala, nadovezuju se jedna za drugom u pravcu Puntamike. U 20. sto-
ljeću na jugozapadnoj strani u njoj je izgrađena vila Battara. Godine 1907. podi-
gnuo ju je Josip Battara. Dokumentaciju o tome tiskala je Marija Stagličić.¹¹ Sa sje-
verozapadne strane pak, sučelice vili, pred valom je stajala ruševna crkva. Nakon
1912. godine fotografirana je, čini se, s punte Vitrenjaka ispred Puntamike. Crkva
se nalazi posred slike, snimljena u širokome planu na škrapama do samoga mora.
Uz desni ugao crkve vidi se vila. U drugome je planu, na suprotnoj obali vale. U
produžetku, uz desni rub slike na obali Uvale maestrala nalazi se kuća Vlahov. Nju
je 1912. godine podignuo Roberto Vlahov.¹² Fotografija je 1914. godine poslužila
kao razglednica. U nizu s izborom ostalih objavio ju je Abdulah Seferović.¹³ Pret-
postavljam da je na slici upravo crkva Sv. Nikole u Dražanici. Nije mi poznato
kada je razorena. (sl. 3)

Crkva je fotografirana iskosa tako da se vidi pročelje i desni obraz. Pročelje je
okrenuto prema zapadu. Bilo je sačuvano u punoj visini. Na njemu su očuvane
kosine zabata, a u vrhu se naslućuje podnožje zvonika. U sredini zida je kružni
prozor, a pri dnu otvor za vrata. Okvir s dovratnicima i nadvratnikom portala nije
sačuvan. Ipak, pravilna oblina upućuje na mogućnost da je luneta nad vratima
bila polukružna. Obraz je okrenut prema sjeveru. Očuvan je do krovnooga vijenca
koji prati i kosine zabata. Krov među zidovima nije sačuvan. Iza crkve naslućuje
se apsida. Cjelina građevine upućuje na jednostavnu arhitekturu relativno brojnih

sličnih zavjetnih crkava u Dalmaciji. Neke su podignute već u vremenu ranoga kršćanstva i potom doba preromanike. No, veliki broj izgrađen je u srednjemu vijeku, u doba romaničke i gotičke arhitekture. Pretpostavljam da je u tome razdoblju mogla nastati i crkva Sv. Nikole u Dražanici. (sl. 4)

Prilog:

1383. 3. V. - U Zadru. Marangon Marko pok. Marka obvezuje se plemiću Barnolu Drecchiji da će izvesti razne radove na crkvi Sv. Nikole u Dražanici, po ugledu na crkvu Sv. Jakova i Filipa „ultra portum”.

Die III maii.

Ser Barnolus de Drechia ex una parte et Marcus marangonus quondam Marci ex altera parte talia pac(ta) ad inuicem contraxerunt videlicet quod dictus Marcus promisit ei aptauit ecclesiam Sancti Nicolai (ultra V - prekriženo) ad Drachssiničam et facere portas ea quadratas, coperire ecclesiam cuppis, dealbare et suffernare inter et extra, facere grondalis et coperire cupam et facere altare et facere campanile quemadmodum est campanile ecclesie Sancti Iacobi et Filippi ultra portum et omnia (pres - prekriženo) premissa facere similiter dicte ecclesie Sancti Iacobi et Filippi ultra portum et hoc boni et legaliter prout decet hinc per totum mensem iunii proxime futurum. Et ex contra dictus Barnolus ... (oštećeno) proxime futurum

4.
Crkva Sv. Nikole na razglednici iz
1914. godine (izvor: ABDULAH
SEFEROVIĆ /bilj. 13/)

Church of St Nicholas on a postcard
from 1914

cuppis, ... (oštećeno) calcinam et omniam ... (oštećeno). Et hoc pro precio libras LXV paruorum (que dare dum ei hic modo videlicet mediorum in primi - prekriženo) de quibus idem Marcus fuit confessus habuisse medio a dicto Barnolo et alio medio dum (?) dare ei cum fuerit facta medietate laborerii promictatum (?) et cetera. Sub pena libras XXV paruorum et cetera, et refectione et cetera, et obligatione et cetera, renuntians et cetera. Actum Iadre, presentibus ser Augustino de Bicte et ser Marino de Soppe testibus.

(autograf:) Ego Gregorius de Zadulinis.

(DAZd, ZB, Petrus de Serčana, B II, F 20, fol. 18-18')

BILJEŠKE

¹ IVO PETRICIOLI, Ikonografija Zadra do pada Mletačke Republike, u: *Grad Zadar – presjek kroz povijest*, Zadar, 1966., 494–529.; IVO PETRICIOLI, *Stari Zadar u slici i riječi*, Zadar, 1999.

² IVO PETRICIOLI (bilj. 1, 1966.), 523, sl. 34 i 36.

³ IVO PETRICIOLI (bilj. 1, 1999.), 61.

⁴ NADA KLAJČ – IVO PETRICIOLI, *Zadar u srednjem vijeku do 1409.*, (= *Prošlost Zadra – I*), Zadar, 1976., 515, sl. na str. 453.

⁵ PAVUŠA VEŽIĆ, Crkva Sv. Ivana ispred Grada, *Diadora*, 18-19, Zadar, 1997., 286, sl. 2.

⁶ PAVUŠA VEŽIĆ (bilj. 5), 285, sl. 2.

⁷ IVO PETRICIOLI, Lik Zadra u srednjem vijeku, u: *Grad Zadar – presjek kroz povijest*, Zadar, 1966., 176, Plan II.; NADA KLAJČ – IVO PETRICIOLI (bilj. 4), 286, sl. na str. 453.

⁸ IVO PETRICIOLI (bilj. 1, 1999.), 30, sl. na str. 52–53.

⁹ NADA KLAJČ – IVO PETRICIOLI (bilj. 4), 515, bilj. 179.

¹⁰ NADA KLAJČ – IVO PETRICIOLI (bilj. 4), 287, bilj. 181.

¹¹ MARIJA STAGLIČIĆ, *Graditeljstvo u Zadru 1868-1918*, Zadar, 1988., 148–151, sl. 76 i 76-a.; MARIJA STAGLIČIĆ, *Graditeljstvo Zadra od klasicizma do secesije*, Zagreb, 2013., 167.

¹² MARIJA STAGLIČIĆ (bilj. 11, 1988.), 159–160.; MARIJA STAGLIČIĆ (bilj. 11, 2013.), 173.

¹³ ABDULAH SEFEROVIĆ, *Pozdrav iz Zadra*, Zadar, 1999., 251, sl. 422.